

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการประกันภัยผู้บริหาร

จากการที่ได้ศึกษามาแล้วในบทที่ 2 และบทที่ 3 พบว่า ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อธุรกิจ เนื่องจากผู้บริหารหรือคีย์แมนคนดังกล่าว เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญทำให้ธุรกิจมีความน่าเชื่อถือ สร้างชื่อเสียงให้กับบริษัท ทำให้บริษัทมีกำไรและมีรายได้สูงขึ้น หรือทำให้บริษัทมีความมั่นคง หากขาดหรือสูญเสียบุคคลนี้ไปจะมีผลกระทบที่เสียหายต่อธุรกิจอย่างแน่นอน ซึ่งการประกันภัยผู้บริหารยังมีอุปสรรคและปัญหาบางประการ ซึ่งในบทที่ 4 นี้จะทำการศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำประกันภัยผู้บริหาร ในส่วนของปัญหาเกี่ยวกับความหมายของผู้บริหาร ปัญหาเกี่ยวกับผู้รับประกันภัยในการประกันภัยผู้บริหาร ปัญหาเกี่ยวกับกรรมธรรม์ประกันภัย ปัญหาเกี่ยวกับการสิ้นสุดสัญญา ปัญหาเกี่ยวกับความยินยอมตามสัญญาประกันภัยผู้บริหาร ปัญหาเกี่ยวกับภัยที่ผู้รับประกันภัยรับเสี่ยงตลอดถึงปัญหาเกี่ยวกับการคำนวณทุนประกัน

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับความหมายของผู้บริหาร

การทำสัญญาประกันภัยผู้บริหารนั้นเป็นการทำสัญญาประกันชีวิตผู้อื่น เนื่องจากถือเป็นกรณีที่ผู้เอาประกันภัยและผู้ถูกเอาประกันภัยมิใช่คนเดียวกัน โดยบริษัทซึ่งเป็นนายจ้างของบริษัทเป็นผู้เอาประกัน ส่วนผู้บริหารซึ่งเป็นลูกจ้างเป็นผู้ถูกเอาประกัน จากการศึกษาพบประเด็นปัญหาอยู่ 2 ประเด็น

ประเด็นที่ 1 การทำประกันภัยผู้บริหารนั้นถือเป็นกรณีนายจ้างเอาประกันชีวิตลูกจ้างหรือไม่นั้น ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทย์¹ ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า นายจ้างเป็นผู้มีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกจ้าง โดยนายจ้างมีหน้าที่ต้องชำระค่าจ้างต่อลูกจ้าง ถือว่าทั้งสองฝ่ายมีหนี้ต้องปฏิบัติต่อกัน ดังนั้น นายจ้างจึงน่าจะเอาประกันชีวิตลูกจ้างได้

ในการปฏิบัติงานโดยทั่วไปนั้นนายจ้างจะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำละเมิดในทางการที่จ้างของลูกจ้างตามกฎหมายและนายจ้างยังต้องรับผิดชอบจ่ายเงินให้แก่ทายาทผู้อยู่ใต้อุปการะของ

¹ นภาพร เจริญชัยเพชร. (2556). ปัญหากฎหมายในการทำประกันชีวิตผู้อื่นที่ไม่ใช่ญาติ: ศึกษากรณีนายจ้างเอาประกันชีวิตลูกจ้าง. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 60.

ลูกจ้างผู้ตายดังนั้นนายจ้างถือเป็นผู้มีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกจ้างอีกทั้งนายจ้างซึ่งเป็นผู้เอาประกันได้ทำประกันภัยโดยอาศัยความทรงชีพของคีย์แมนดังกล่าว โดยบริษัทซึ่งเป็นนายจ้างได้จ่ายเบี้ยประกันภัยผู้บริหารให้กับผู้รับประกันภัย ในประเด็นดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่าในการทำสัญญาประกันภัยผู้บริหารนั้นถือเป็นกรณีนายจ้างเอาประกันชีวิตลูกจ้าง

เมื่อการทำประกันภัยผู้บริหารถือเป็นกรณีนายจ้างเอาประกันชีวิตลูกจ้างแล้ว จึงมีประเด็นปัญหาต่อมาในประเด็นที่ 2 ว่าลูกจ้างตามสัญญาประกันภัยผู้บริหารนั้นจะต้องเป็นลูกจ้างในระดับใด ซึ่งในกรณีของนายจ้างเอาประกันชีวิตลูกจ้างนั้น แม้จะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปทั้งหลักกฎหมายของประเทศไทยและของต่างประเทศว่านายจ้างอยู่ในฐานะผู้มีส่วนได้เสียในเชิงธุรกิจซึ่งสามารถเอาประกันชีวิตลูกจ้างได้ โดยไม่ได้มีการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนว่าต้องมีความสัมพันธ์ในระดับใด ทั้งที่ในแง่ความเป็นจริงในธุรกิจหนึ่งๆ นั้น จะประกอบไปด้วยลูกจ้างหลายระดับ เช่น แม่บ้าน เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย พนักงานส่งเอกสาร พนักงานฝ่ายบุคคล พนักงานฝ่ายบัญชี พนักงานฝ่ายขาย ผู้จัดการ กรรมการบริษัท ตลอดจนผู้บริหาร ซึ่งในแต่ละตำแหน่งมีความสำคัญแตกต่างกันออกไป แต่ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 64/2516 นี้ วินิจฉัยแต่เพียงว่านายจ้างเป็นผู้มีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกจ้างอันอาจเอาประกันภัยได้เท่านั้น โดยไม่ได้กำหนดว่าต้องเป็นลูกจ้างระดับใด หรืออธิบายความหมายของคำว่าส่วนได้เสียในชีวิตของลูกจ้างซึ่งเป็นการทำประกันชีวิตของผู้อื่นที่นายจ้างเอาไปประกันไว้ โดยในเรื่องนี้กฎหมายไทยไม่ได้มีการให้คำจำกัดความไว้ ซึ่งแตกต่างจากคำอธิบายกฎหมายประกันภัยของสหรัฐอเมริกาได้ให้คำนิยามความหมายของการมีส่วนได้เสียในชีวิตของคนอื่นว่า “บุคคลที่จะเอาประกันต้องมีความคาดหมายอันสมควรที่จะได้ประโยชน์ทางการเงิน (Financial Benefit) จากการมีชีวิตของบุคคลที่ตนจะเอาประกันหรือจะต้องเสียประโยชน์ทางการเงิน (Financial Benefit) จากการที่ไม่มีชีวิตอยู่ของบุคคลนั้น” เป็นหลักสำคัญในการพิจารณา ทำให้เกิดความชัดเจนขึ้นมาในระดับหนึ่งว่า ลูกจ้างที่จะถูกเอาประกันชีวิตได้นั้น จะต้องเป็นบุคคลที่นายจ้างจะต้องได้ประโยชน์ทางการเงินจากการมีชีวิตที่ตนจะเอาประกันหรือจะต้องเสียประโยชน์ทางการเงินจากการไม่มีชีวิตอยู่ของลูกจ้างนั้น

เมื่อลูกจ้างที่ถูกนำชีวิตมาทำประกันนั้นมีประโยชน์ทางการเงินต่อนายจ้างที่แตกต่างกัน เช่น กรณีลูกจ้างทั่วไปกับกรณีลูกจ้างเป็นผู้บริหาร (Keyman) การนำเอาชีวิตของลูกจ้างแต่ละรายไปทำประกันนั้น จึงควรจะมีสัดส่วนที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 64/2516 มิได้วินิจฉัยในประเด็นดังกล่าวไว้ ศาลวินิจฉัยแต่เพียงว่านายจ้างเป็นผู้มีส่วนได้เสียกับลูกจ้าง ดังนั้นนายจ้างจึงเอาประกันชีวิตลูกจ้างได้ จึงเท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้มีการทำประกันชีวิตลูกจ้างแต่ละรายได้โดยไม่จำกัดวงเงินประกัน อันเป็นช่องทางให้เกิดการแสวงกำไรจากการทำประกันชีวิตของลูกจ้างได้โดยไม่จำกัด ซึ่งแตกต่างจากในประเทศต่างประเทศ เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ที่ยินยอมให้ทำประกันชีวิตลูกจ้างเฉพาะกรณีที่ถูกจ้างรายนั้นเป็นบุคคลสำคัญของบริษัท (Keyman Insurance) และภายใต้จำนวนเงินที่สมเหตุสมผลโดยให้เหตุผลว่า “บุคคลดังกล่าวเป็นผู้มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในการที่จะทำให้แน่ใจได้ว่าความเสี่ยงในทางธุรกิจจะลดน้อยลง จึงยอมรับให้มีการประกันบุคคลสำคัญ เพราะถือว่าเป็นต้นทุนที่จำเป็นในการลดความเสี่ยงทางธุรกิจ หากเกิดการสูญพลภาพหรือเสียชีวิตของบุคคลสำคัญเท่านั้น”

จากการศึกษาพบว่า การทำสัญญาประกันภัยผู้บริหาร (Keyman Insurance) มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นการทำสัญญาประกันภัยให้กับลูกจ้างซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินธุรกิจขององค์กร แต่การเอาชีวิตของลูกจ้างแต่ละรายไปทำประกันนั้น จึงควรจะมีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้ชัดเจนว่าการทำสัญญาประกันภัยผู้บริหารนั้นเป็นการทำประกันภัยให้กับลูกจ้างระดับใด เพื่อไม่ให้เป็นการการแสวงกำไรจากการทำประกันชีวิตของลูกจ้าง ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าความหมายของคำว่า “ผู้บริหาร” ตามสัญญาประกันภัยผู้บริหาร ควรเป็นลูกจ้างระดับที่มีความสำคัญในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งหากเกิดความสูญเสียลูกจ้างดังกล่าวไปจะทำให้เกิดผลกระทบโดยตรงกับธุรกิจเนื่องจากบุคคลดังกล่าวถือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจ จึงควรกำหนดคำนิยามของผู้บริหารไว้ให้ชัดเจนในกรมธรรม์ประกันภัยผู้บริหาร

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับผู้รับประโยชน์ในการประกันภัยผู้บริหาร

กฎหมายประกันภัยของประเทศไทยในการทำประกันชีวิตได้นำหลักเรื่องส่วนได้เสียในมาตรา 863 ซึ่งอยู่ในหมวดที่ 1 บทเบ็ดเสร็จทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้เป็นหลักในการวินิจฉัยความสมบูรณ์ของสัญญา โดยในมาตราดังกล่าวได้วางหลักการกว้างๆ เพียงว่า “ถ้าผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยไว้ สัญญาประกันภัยย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญา” อันเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับทั้งกับสัญญาประกันชีวิตและสัญญาประกันวินาศภัย แต่ไม่ได้บัญญัติให้ชัดเจนลงไปว่าส่วนได้เสียที่ว่านั้นมีความหมายอย่างไร ซึ่งแตกต่างจากในต่างประเทศ เช่น ในกฎหมายว่าด้วยการประกันภัยของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย (California State) สหรัฐอเมริกา ได้อธิบายคำว่าส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ไว้ในมาตรา 281 ว่า หมายถึงส่วนได้เสียทุกชนิดในทรัพย์สินหรือความสัมพันธ์ใดๆ ที่มีอยู่หรือความรับผิดชอบใดๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินหรืออาจกระทบกระเทือนถึงผู้เอาประกันภัยโดยตรง ซึ่งเป็นการบัญญัติความหมายของส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยให้มีความชัดเจนมากขึ้น

ส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัย (Principle of Insurable Interest) ถือเป็นหลักสำคัญพื้นฐานของการประกันภัยส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยนั้นอาจจะเป็นกรรมสิทธิ์ สิทธิตามกฎหมายหรือความรับผิดชอบตามกฎหมาย ผู้มีสิทธิ์ที่จะเอาประกันภัยไม่ว่าจะเป็นการประกัน

วินาศภัย หรือการประกันชีวิต ผู้นั้นจะต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยเท่านั้น ในการเอาประกันชีวิตผู้อื่น คือ ผู้เอาประกันอาศัยความทรงชีพหรือการมรณะของบุคคลอื่นหรือเรียกว่าผู้ถูกเอาประกันเป็นเหตุในการให้บริษัทรับประกันใช้เงินจำนวนที่เอาประกันไว้ ในการเอาประกันชีวิตบุคคลอื่นนั้น เราสามารถเป็นผู้จัดการและจ่ายเบี้ยประกันให้กับบุคคลอื่นได้ ในการทำประกันภัย ผู้บริหารนั้นบริษัทผู้เอาประกันภัยกับผู้บริหารถือได้ว่ามีความสัมพันธ์ทางธุรกิจต่อกัน (Business Relationships) การที่ผู้เอาประกันและผู้ถูกเอาประกันจะสามารถเอาประกันซึ่งกันและกันได้นั้น ความสัมพันธ์ในทางธุรกิจต้องมีถึงระดับที่ว่าหากบุคคลหนึ่งเสียชีวิต จะส่งผลกระทบต่อและความเสียหายถึงอีกบุคคลหนึ่ง ซึ่งจำเป็นต้องมีการพิสูจน์ถึงส่วนได้เสียในการเอาประกันนั้น ความสัมพันธ์ทางธุรกิจที่ถือว่าอาจมีส่วนได้เสียซึ่งกันและกัน

นายจ้างกับลูกจ้าง ย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ขึ้นกับว่านายจ้างนั้นมีบทบาทและความสำคัญแค่ไหนในธุรกิจที่นายจ้างนั้นจ้างลูกจ้างทำงาน และลูกจ้างเองมีความสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจของนายจ้างมากเพียงใด ในธุรกิจบางประเภท เช่น การวิจัยคิดค้นสินค้าบางอย่างที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะบุคคล หากลูกจ้างที่มีความเชี่ยวชาญในการผลิตสินค้าเสียชีวิตลง ก็อาจทำให้ธุรกิจของนายจ้างหยุดชะงักได้ กว่าจะหาผู้ที่มีความเชี่ยวชาญมาทดแทนได้ หากเป็นเช่นนี้สามารถถือได้ว่าตัวลูกจ้างมีความสำคัญต่อการธุรกิจของนายจ้าง ซึ่งนายจ้างสามารถเอาประกันชีวิตของลูกจ้างได้ ทั้งนี้ต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของจำนวนเงินที่สามารถเอาประกันในชีวิตลูกจ้าง เพื่อไม่ให้มีมูลค่าที่สูงเกินกว่ามูลค่าความเสียหายทางธุรกิจของนายจ้าง หากลูกจ้างเสียชีวิตลง เพื่อป้องกันไม่ให้มีเหตุจูงใจในการประทุษร้ายต่อชีวิตลูกจ้างเพื่อหวังผลประโยชน์จากมูลค่าเงินเอาประกันที่บริษัทประกันจะชดใช้ให้ แต่หากนายจ้างเสียชีวิตลง ผลกระทบที่ลูกจ้างได้รับจากการเสียชีวิตของนายจ้างอาจไม่มีมูลเหตุเพียงพอต่อส่วนได้เสียในชีวิตที่ลูกจ้างจะสามารถเอาประกันชีวิต เพราะส่วนได้เสียในธุรกิจนั้นลูกจ้างจะได้รับผลกระทบน้อยกว่า อาจเพียงแค่ธุรกิจหยุดชะงักไม่นาน หรือผลกระทบที่ร้ายแรงที่สุดก็คือลูกจ้างต้องตกงาน ซึ่งถือว่าลูกจ้างยังมีโอกาสในการหางานใหม่ได้ ไม่ถึงกับล้มละลาย อีกทั้งการดำเนินธุรกิจโดยทั่วไป มักมีผู้ที่บริหารธุรกิจที่สามารถทำงานทดแทนนายจ้าง เช่น ทายาทของนายจ้างหรือหุ้นส่วนนายจ้างก็สามารถเข้ามาบริหารจัดการแทนได้ หากนายจ้างเสียชีวิตลง

ในเรื่องของผู้รับผลประโยชน์กฎหมายได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 892 วรรคแรก กำหนดว่า คำว่า “ผู้รับประโยชน์” ท่านหมายความว่า ผู้ซึ่งจะได้รับค่าสินไหมทดแทนหรือรับจำนวนเงินใช้ให้

อนึ่ง ผู้เอาประกันภัยละผู้รับประโยชน์นั้น จะเป็นบุคคลหนึ่งคนเดียวกันก็ได้ และในมาตรา 891 วรรคหนึ่ง กำหนดได้ไว้ว่า “แม้ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยมิได้เป็นผู้รับผลประโยชน์เองก็

ผู้เอาประกันภัยย่อมมีสิทธิ์ที่จะ โอนประ โยชน์แห่งสัญญา นั้นให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งได้ เว้นแต่จะ ได้ส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัยให้แก่ผู้รับประ โยชน์ไปแล้ว และผู้รับประ โยชน์ได้บอกกล่าวเป็น หนังสือไปยังผู้รับประกันภัยแล้ว ว่าตนงานจะถือเอาประ โยชน์แห่งสัญญานั้น” จะเห็นได้ว่าใน การทำประกันชีวิตนั้น กฎหมายมิได้ระบุว่าผู้รับประ โยชน์จะต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอา ประกันภัยไว้ ผู้รับประ โยชน์อาจจะเป็นบุคคลอื่นก็ได้ ถ้าในข้อสัญญาหรือในเงื่อนไข ไม่มีข้อจำกัด ในเรื่องนี้ แต่อย่างไรก็ตาม การที่บริษัทประกันภัยจะรับประกันภัยนั้น ผู้รับประ โยชน์ควรจะต้องมี ส่วนได้เสียกับผู้เอาประกันภัย เพราะถ้าไม่มีส่วนได้เสียแล้วผู้รับประ โยชน์อาจจะมาผู้เอาประกันภัย เพื่อหวังเงินประกันก็ได้ ดังนั้นในกรณีนายจ้างเอาประกันชีวิตลูกจ้าง นายจ้างซึ่งเป็นผู้เอาประกันจึง ควรต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในในชีวิตของลูกจ้างผู้ถูกเอาประกันภัยนั้น ถ้าไม่มีส่วนได้เสียจะไม่มี ผลบังคับตามกฎหมายจะฟ้องร้องบังคับคดีไม่ได้

การประกันภัยผู้บริหารหรือการประกันภัยคีย์แมน เป็นกรณีที่นายจ้างเอาประกันชีวิต ลูกจ้างที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินธุรกิจหรือคีย์แมนของบริษัท มีวัตถุประสงค์ที่จะทำประกันภัย เพื่อคุ้มครองบริษัท ในกรณีที่ต้องสูญเสียคีย์แมนของบริษัทไป ผู้ได้รับประ โยชน์โดยตรง คือ บริษัทที่เป็นนายจ้างนั่นเอง บริษัทประกันภัยซึ่งเป็นผู้รับประกันจะชดใช้ค่าเสียหายจากการขาดคีย์ แมน ทั้งในแง่ของรายได้ที่คีย์แมนคนนั้นทำรายได้ให้กับบริษัท และค่าใช้จ่ายในการหาคีย์แมนอื่น มาแทนดังนั้น เมื่อการประกันภัยผู้บริหารมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองความเสียหายของบริษัทอัน เกิดจากการสูญเสียคีย์แมนของบริษัทไป ผู้ได้รับประ โยชน์ที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ในสัญญาประกันภัย ผู้บริหารจึงควรเป็นบริษัทผู้เป็นนายจ้างของคีย์แมนคนดังกล่าว ซึ่งเป็นผู้เอาประกันภัยตามสัญญา

จากการศึกษาพบว่าตามสัญญาประกันภัยผู้บริหาร ในปัจจุบันระบุให้ผู้รับประ โยชน์ คือ ครอบครัว ซึ่งได้แก่ บิดามารดา สามีภรรยา บุตรตลอดถึงญาติของคีย์แมนเป็นผู้รับประ โยชน์ตาม สัญญาประกันภัยผู้บริหาร แต่เนื่องจากสัญญาประกันภัยผู้บริหารดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะ เยียวหาความเสียหายให้กับธุรกิจอันเกิดจากการสูญเสียผู้บริหารซึ่งมีบทบาทสำคัญในการดำเนิน ธุรกิจไป เพราะจากการสูญเสียดังกล่าวอาจทำให้เกิดความเสียหายกับธุรกิจได้เนื่องจากธุรกิจอาจ เกิดการหยุดชะงักได้ หรือขาดทุนขาดรายได้จากการสูญเสียผู้บริหารซึ่งมีบทบาทสำคัญในการ ดำเนินธุรกิจจนอาจทำให้ธุรกิจนั้นต้องล้มละลายในที่สุด เนื่องจากเมื่อทำประกันภัยผู้บริหารแล้ว หากผู้บริหารทุพพลภาพหรือเสียชีวิตอย่างกะทันหัน ผู้รับประกันภัยจะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการ ทุพพลภาพหรือเสียชีวิตของผู้บริหารให้แก่บริษัทที่เป็นผู้เอาประกันภัย ทำให้ธุรกิจสามารถ ดำเนินกิจการต่อไปได้ บริษัทสามารถนำค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวมาสำรองเป็นเงินทุน และเป็น ค่าใช้จ่ายในระหว่างการหาผู้บริหารคนใหม่มาทดแทนต่อไป แต่หากให้ผู้รับประ โยชน์เป็น

ครอบครัวของผู้บริหารแล้วการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวไม่อาจเยียวยาความเสียหายให้แก่ธุรกิจซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของการทำประกันภัยผู้บริหารได้

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับกรมธรรม์ประกันภัย

สัญญาประกันภัยเป็นสัญญาที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 867 วรรคแรก บัญญัติว่า “อันสัญญาประกันภัยนั้นถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบหรือลายมือชื่อของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ ท่านว่าฟ้องร้องบังคับคดีหาได้ไม่” สัญญาประกันภัยกฎหมายมิได้บังคับว่าต้องทำตามแบบ หรือต้องทำเป็นหนังสือ กฎหมายบังคับแต่เพียงว่าต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบมาแสดงเท่านั้น ซึ่งหมายความเฉพาะแต่กรณีที่มีการเรียกร้องกันระหว่างคู่สัญญาเท่านั้น ไม่รวมถึงบุคคลภายนอกด้วย ดังนั้น หากมีการเรียกร้องกันระหว่างผู้รับประกันกับบุคคลภายนอกก็ไม่อยู่ในบังคับให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือมาแสดง ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 192/2524 ศาลได้วินิจฉัยว่า กรมธรรม์ประกันภัยเป็นหนังสือสำคัญที่ผู้รับประกันภัยออกให้แก่ผู้เอาประกัน กรมธรรม์นั้นไม่ใช่สัญญาประกันภัยแต่อาจถือเป็นหลักฐานเป็นหนังสือได้ กรมธรรม์จะต้องมีรายละเอียดตามที่กฎหมายระบุไว้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 867 วรรคสามซึ่งกำหนดให้กรมธรรม์ประกันภัยต้องลงลายมือชื่อของผู้รับประกันภัยและมีรายการ ดังต่อไปนี้

- (1) วัตถุประสงค์เอาประกันภัย
- (2) ภัยซึ่งผู้รับประกันภัยรับเสี่ยง
- (3) ราคาแห่งมูลประกันภัย ถ้าหากได้กำหนดกันไว้
- (4) จำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัย
- (5) จำนวนเบี้ยประกันภัย และวิธีส่งเบี้ยประกันภัย
- (6) ถ้าหากสัญญาประกันภัยมีกำหนดเวลา ต้องลงเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดไว้ด้วย
- (7) ชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับประกันภัย
- (8) ชื่อหรือยี่ห้อของผู้เอาประกันภัย
- (9) ชื่อของผู้รับประกัน โฆษน์ ถ้าพึงจะมี
- (10) วันทำสัญญาประกันภัย
- (11) สถานที่และวันที่ได้ทำกรมธรรม์ประกันภัย

กรมธรรม์ประกันภัยดังกล่าวจะต้องมีข้อความตรงกับสัญญาประกันภัย กรมธรรม์ประกันภัยเป็นเอกสารอย่างหนึ่งที่ผู้รับประกันภัยทำขึ้นเพราะเหตุที่ได้มีสัญญาต่อกันแล้วดังที่กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 867 วรรคสอง บัญญัติว่า “ให้ส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัยอันมี

เมื่อความต้องคามสัญญาขึ้นแก่ผู้เอาประกันภัยฉบับหนึ่ง” ฉะนั้นกรรมธรรม์ประกันภัยจึงขัดกับสัญญาประกันภัยไม่ได้ แต่ถ้าผู้รับประกันภัยออกกรรมธรรม์แตกต่างจากที่ได้สัญญาไว้ก็อาจถือได้ว่าเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ ผู้เอาประกันภัยเมื่อได้รับกรรมธรรม์นั้นแล้วจะปฏิเสธข้อเสนอนั้นก็ได้แต่หากผู้เอาประกันภัยไม่ปฏิเสธข้อเสนอดังกล่าวอาจถือว่ายอมรับข้อความตามกรรมธรรม์นั้นก็ได้ โดยพิจารณาพฤติการณ์อื่นๆ ประกอบ เช่น ไม่ทักท้วงไปยังผู้รับประกันภัยในเวลาอันควรหรือยินยอมปฏิบัติตามกรรมธรรม์นั้นแล้ว ในการวินิจฉัยปัญหา ถ้าต้องการวินิจฉัยว่าสัญญาประกันภัยเกิดขึ้นแล้วหรือยังก็พิจารณาคำเสนอคำสนองตามหลักนิติกรรมสัญญา แต่ถ้าวินิจฉัยปัญหาว่าสัญญาที่เกิดขึ้นแล้วนั้นมีข้อบังคับเงื่อนไขหรือข้อจำกัดอย่างไร จะต้องดูที่กรรมธรรม์ประกันภัยประกอบด้วย ทั้งนี้เพราะสัญญาและเงื่อนไขในการทำประกันภัยจำต้องถือตามกรรมธรรม์ประกันภัยด้วย มิใช่เฉพาะที่ปรากฏในคำเสนอและคำสนองเท่านั้น

จะเห็นได้ว่า ถึงแม้ว่ากฎหมายไม่ได้บังคับว่าสัญญาประกันภัยจะต้องทำตามแบบหรือต้องทำเป็นหนังสือ กฎหมายบังคับแต่เพียงว่าต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบมาแสดงเท่านั้นก็ตามแต่จะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 192/2524 ว่าถึงอย่างไรก็ตามเงื่อนไขในสัญญาประกันภัยก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเช่นเดียวกับสัญญาประกันภัยที่เกิดขึ้นจากคำเสนอสนองเท่านั้นแต่กรรมธรรม์ยังสามารถนำมาใช้ในการวินิจฉัยปัญหาว่าสัญญาที่เกิดขึ้นแล้วนั้นมีข้อบังคับเงื่อนไขหรือข้อจำกัดอย่างไร

จากการศึกษาพบว่ากรรมธรรม์ประกันภัยผู้บริหารหรือประกันภัยคีย์แมนที่ใช้อยู่โดยทั่วไปในปัจจุบันนั้น ไม่ได้กำหนดมาตรฐานของแบบและข้อความของกรรมธรรม์ประกันภัยผู้บริหารไว้อย่างแน่นอน ซึ่งกรรมธรรม์ประกันภัยผู้บริหารสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการของบริษัท ดังนั้นผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าควรกำหนดรูปแบบกรรมธรรม์ประกันภัยผู้บริหารไว้ให้ชัดเจนเพื่อเป็นมาตรฐานในการทำประกันภัยผู้บริหารต่อไป

4.4 ปัญหาเกี่ยวกับการสิ้นสุดสัญญา

การทำสัญญาประกันภัยผู้บริหารนั้นนายจ้างซึ่งเป็นบริษัทของผู้บริหารซึ่งมีบทบาทสำคัญในการดำเนินธุรกิจ คือผู้มีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกจ้างซึ่งสามารถเป็นผู้เอาประกันได้ ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างเป็นความสัมพันธ์ในเชิงธุรกิจมีความไม่แน่นอนและเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงโดยพันสภาพการเป็นนายจ้างลูกจ้างตามกฎหมายแรงงาน เช่น ลูกจ้างโดนไล่ออก ลาออกเปลี่ยนแปลงโยกย้ายบริษัท หรือเปลี่ยนแปลงสถานะในทางธุรกิจ เช่น ลูกจ้างเลื่อนตำแหน่งจากลูกจ้างทั่วไปเป็นผู้บริหาร หรือลูกจ้าง

พ้นตำแหน่งจากผู้บริหารกลายเป็นลูกจ้างทั่วไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงสถานะดังกล่าวนี้ย่อมเกิดขึ้นได้เสมอในโลกแห่งธุรกิจปัจจุบัน

จากการศึกษาพบว่า ช่วงเวลาในการทำสัญญาประกันชีวิตที่จะถือว่านายจ้างมีส่วนได้เสียที่จะเอาประกันชีวิตได้นั้นจะต้องมีขึ้นในขณะที่ทำสัญญาประกันชีวิต โดยถือเป็นเรื่องสำคัญเป็นอย่างยิ่ง หากนายจ้างผู้เอาประกันชีวิต ไม่มีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกจ้างในขณะที่ทำสัญญาแล้ว สัญญาประกันชีวิตย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างใด ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 บัญญัติไว้ ซึ่งในเรื่องนี้จะมีความแตกต่างกับสัญญาประกันวินาศภัยในประการที่ว่าสัญญาประกันวินาศภัยนั้นผู้เอาประกันภัยไม่จำเป็นต้องมีส่วนได้เสียในขณะที่เกิดเหตุการณ์ขึ้นตามที่ตกลงไว้ในสัญญา

ดังนั้น หากนายจ้างไม่มีส่วนได้เสียหรือมีความสัมพันธ์กับลูกจ้างในขณะที่ทำสัญญาย่อมส่งผลให้นายจ้างและบริษัทรับประกันชีวิตคู่สัญญาจะเรียกร้องสิ่งใดต่อกันโดยอาศัยสัญญานั้นไม่ได้ กล่าวคือ บริษัทรับประกันจะเรียกให้นายจ้างส่งเบี้ยประกันภัย หรือนายจ้างจะเรียกให้บริษัทประกันชีวิตชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาไม่ได้ เพราะฉะนั้นนายจ้างและลูกจ้างจะต้องมีสถานะความเป็นนายจ้างและลูกจ้างกันในขณะที่ทำสัญญาประกันชีวิต จึงจะสามารถเอาประกันชีวิตลูกจ้างได้

ปัญหาที่ต้องพิจารณา คือ ช่วงเวลาและสถานะแห่งความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างต้องมีตลอดไปจนครบกำหนดอายุสัญญาตามกรมธรรม์ประกันชีวิตหรือไม่ หากต่อมาความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างต้องสิ้นสุดหรือสถานะของนายจ้างและลูกจ้างเปลี่ยนแปลงไป บริษัทผู้รับประกันภัยจะต้องชดใช้ค่าสินไหมให้แก่นายจ้างผู้เอาประกันภัย

จากการศึกษาแนวคิดในเรื่องช่วงเวลาเกิดส่วนได้เสียระหว่างนายจ้างและลูกจ้างในกรณีนายจ้างทำประกันชีวิตลูกจ้างต้องมีขณะทำสัญญาเท่านั้น ในส่วนของการสิ้นสุดของของสัญญาประกันภัยแบ่งออกเป็น 3 แบบ ดังต่อไปนี้

4.4.1 การสิ้นสุดตามกฎหมาย

การสิ้นสุดตามกฎหมาย คือ กรณีที่สัญญาประกันภัยเป็นโมฆะ หมายถึงสัญญาไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย หรือกรณีที่สัญญาประกันภัยเป็นโมฆียะ หมายถึง การไม่สมบูรณ์ของสัญญาประกันภัยซึ่งโมฆียะให้ผล 2 ทาง โดยยอมรับสัญญาประกันภัยดังกล่าวหรือการปฏิเสธสัญญาประกันภัยนั้น

4.4.2 การสิ้นสุดตามเงื่อนไขของสัญญาประกันภัย

การสิ้นสุดตามเงื่อนไขของสัญญาประกันภัย คือ กรณีที่มีการกำหนดเงื่อนไขไว้โดยเฉพาะในสัญญาประกันภัยว่าให้สัญญามีผลสิ้นสุดลงเมื่อใดก็ให้เป็นไปตามนั้น เช่น การกำหนดวันเวลาสิ้นสุดแห่งสัญญาเป็นต้น

4.4.3 การสิ้นสุดโดยการบอกเลิกสัญญา

แบ่งออกเป็น 2 กรณี

1) การบอกเลิกสัญญาโดยผู้เอาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยสามารถบอกเลิกสัญญาประกันภัยได้โดยการทำหนังสือบอกเลิกสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร

2) การบอกเลิกสัญญาโดยผู้รับประกันภัย ผู้รับประกันภัยสามารถบอกเลิกสัญญาประกันภัยได้โดยทำหนังสือบอกกล่าวล่วงหน้าให้แก่ผู้เอาประกันภัยอย่างน้อย 15 วัน

การทำสัญญาประกันภัยผู้บริหาร ในกรณีที่ผู้บริหารดังกล่าวลาออกหรือย้ายบริษัทนั้น ทำให้สัญญาสัญญาประกันภัยผู้บริหารสิ้นสุดลงเนื่องจากช่วงเวลาและสถานะแห่งความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างสิ้นสุดลงจากการที่ลูกจ้างลาออกหรือย้ายบริษัท ดังนั้นบริษัทซึ่งเป็นนายจ้างจึงไม่ถือเป็นผู้มีส่วนได้เสียอันจะอาศัยความทรงชีพของลูกจ้างในการทำประกันภัยผู้บริหารได้

จากการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันสัญญาประกันภัยผู้บริหารนั้นถึงแม้ว่าลูกจ้างจะลาออกหรือย้ายบริษัทไปแล้วก็ตามแต่สัญญาประกันภัยผู้บริหารยังไม่สิ้นสุดลงอีกทั้งลูกจ้างยังสามารถจ่ายเบี้ยประกันเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองต่อเนื่องได้ในปีถัดไปอีกด้วย ซึ่งการทำประกันภัยผู้บริหารมีวัตถุประสงค์เพื่อเยียวยาความเสียหายต่อธุรกิจอันเกิดจากความสูญเสียผู้บริหารซึ่งมีบทบาทสำคัญในการดำเนินธุรกิจ เมื่อผู้บริหารซึ่งมีบทบาทสำคัญในการดำเนินธุรกิจลาออกหรือย้ายบริษัทไปแล้ว สัญญาดังกล่าวจึงควรสิ้นสุดลงเนื่องจากความทรงชีพของผู้บริหารซึ่งมีบทบาทสำคัญในการดำเนินธุรกิจไม่มีผลกับบริษัทนายจ้างซึ่งเป็นผู้เอาประกันภัยอีกต่อไป ดังนั้น ในประกันภัยผู้บริหารจึงควรกำหนดเงื่อนไขการสิ้นสุดของประกันภัยผู้บริหารในกรณีที่ลูกจ้างลาออกหรือย้ายบริษัทไว้ในกรมธรรม์ให้ชัดเจน เพื่อป้องกันการเกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนระหว่างผู้รับประกันภัยและผู้เอาประกันภัยในเรื่องของการสิ้นสุดของสัญญา

4.5 ปัญหาเกี่ยวกับความยินยอม

การที่บริษัททำประกันภัยผู้บริหาร (Keyman Insurance) ต้องอยู่บนพื้นฐานสำคัญที่นายจ้างต้องมีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกจ้างนั้นเพื่อป้องกันการแสวงหากำไรหรือเป็นการพนันขันต่อในชีวิตของลูกจ้าง แต่นอกเหนือจากหลักส่วนได้เสียแล้วในสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส ได้กำหนดให้การทำสัญญาประกันภัยบุคคลอื่นหรือกรณีนายจ้างเอาประกันชีวิตลูกจ้างจะต้องได้รับความยินยอมจากลูกจ้างอีกด้วยเนื่องจากการที่นายจ้างนำชีวิตของลูกจ้างไปทำประกันชีวิต อาจทำให้ไม่เป็นธรรมแก่ลูกจ้าง เพราะเงื่อนไขในการรับเงินประกันจากความทรงชีพของลูกจ้างจึงควรจะให้ลูกจ้างหรือผู้อยู่ในอุปการะของลูกจ้างได้รับรู้ถึงกรณีดังกล่าวด้วย

ในกรณีนายจ้างเอาประกันชีวิตลูกจ้างนั้นในสหรัฐอเมริกาได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า นายจ้างจะต้องมีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกจ้างที่จะนำมาทำสัญญาประกันภัยเสียก่อน และเมื่อมีส่วนได้เสียแล้วก็จะต้องได้รับความยินยอมจากลูกจ้างนั้นด้วยว่ายินยอมให้นำชีวิตของตนนั้นไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินเมื่อเกิดความมรณะขึ้นกับชีวิตของตนหรือไม่ สำหรับหลักเกณฑ์ในเรื่องการให้ความยินยอมตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกานั้น มีหลักเกณฑ์และวิธีการไปในแนวทางเดียวกันว่าการให้ความยินยอมในการทำประกันชีวิตบุคคลอื่นนั้น จะต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือ

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กำหนดให้การทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นจะต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต และความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตต้องทำเป็นหนังสือ เพื่อความสมบูรณ์ของสัญญาและทำให้สัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นมีประสิทธิภาพ และในสาธารณรัฐฝรั่งเศสกำหนดให้การทำประกันชีวิตบุคคลอื่นต้องได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรหรือเป็นหนังสือสัญญาประกันชีวิตมิเช่นนั้นแล้วสัญญาดังกล่าวจะกลายเป็นโมฆะ อีกทั้งต้องได้รับความยินยอมของบุคคลผู้ถูกเอาประกันในเวลาที่มีโอนสิทธิเรียกร้องเงินจำนวนหนึ่งเป็นลายลักษณ์อักษรด้วย

ในเรื่องนายจ้างเอาประกันชีวิตลูกจ้างนั้นในประเทศไทยไม่ได้กำหนดในเกี่ยวกับหลักความยินยอมเอาไว้ กำหนดแต่เพียงว่านายจ้างต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียกับลูกจ้างถึงจะเอาประกันชีวิตลูกจ้างได้ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 64/2516² ซึ่งศาลได้มีคำพิพากษาว่า “โจทก์เอาประกันชีวิตลูกจ้างซึ่งชำรุดยนต์บรรทุกน้ำมันของโจทก์นั้นเห็นได้ว่าจะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำละเมิดในทางการที่จ้างของลูกจ้าง และยังต้องรับผิดชอบจ่ายให้แก่ทายาทผู้อยู่ได้อุปการะของลูกจ้างผู้ตายตามประกาศของกระทรวงมหาดไทยซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 19 ประกอบกับการชำรุดยนต์บรรทุกน้ำมันย่อมต้องอาศัยบุคคลที่มีความชำนาญและไว้วางใจ เช่นนี้ ถือได้ว่าโจทก์มีส่วนได้เสียที่จะเอาประกันชีวิตลูกจ้างดังกล่าวนี้ได้ สัญญาประกันอุบัติเหตุของบุคคลใน ส่วนที่เกี่ยวกับการเสี่ยงภัยถึงชีวิตถือว่าเป็นสัญญาประกันชีวิต เพราะอาศัยความมรณะเป็นเงื่อนไขการใช้เงินตามความหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หมวด 3 มาตรา 889 สัญญาประกันชีวิตมิใช่สัญญาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนดังเช่นสัญญาประกันวินาศภัย แต่เป็นสัญญาที่ผู้รับประกันภัยตกลงใจใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ โดยอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของบุคคลคนหนึ่ง ฉะนั้น เมื่อโจทก์นายจ้างเอาประกันชีวิตของลูกจ้างในกรณีอุบัติเหตุไว้กับจำเลยเป็นจำนวนเงินหนึ่งแสนบาท โดยโจทก์เป็นผู้รับประกัน โยชน์และลูกจ้างที่ระบุนในกรมธรรม์ได้ประสบอุบัติเหตุ

² ศาลฎีกา. (2559). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 64/2516. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://deka.in.th/view-30371.html>. [2559, 6 สิงหาคม].

ถึงแก่ชีวิตระหว่างอายุสัญญา จำเลยก็ต้องจ่ายเงินให้โจทก์ตามเงื่อนไขแห่งสัญญา” จากคำพิพากษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าศาลได้กำหนดแต่เพียงว่าโจทก์ซึ่งเป็นนายจ้างมีส่วนได้เสียที่จะเอาประกันชีวิตลูกจ้างได้ แต่ศาลไม่ได้วินิจฉัยในส่วนของกรให้ความยินยอมไว้แต่อย่างใด จึงทำให้เกิดประเด็นปัญหาว่าในการทำประกันกับผู้บริหารนั้นเป็นกรณีนายจ้างเอาประกันชีวิตลูกจ้างแล้วนายจ้างมีสิทธิเอาประกันชีวิตลูกจ้างโดยไม่ได้รับความยินยอมจากลูกจ้างได้หรือไม่

แม้ปัญหาในเรื่องการให้ความยินยอมของลูกจ้างจะยังไม่เกิดขึ้นในประเทศไทย แต่ปัญหาดังกล่าวได้เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา กรณีนายจ้างเอาประกันชีวิตลูกจ้างโดยที่ลูกจ้างและภริยาของลูกจ้างไม่ทราบเรื่อง เมื่อลูกจ้างเสียชีวิตลง ปรากฏว่านายจ้างได้รับประโยชน์แต่เพียงผู้เดียว กล่าวคือ เป็นคดีที่นางจอห์นสันภริยาของนายแคลเนียลลูกจ้างของบริษัทแห่งหนึ่ง ได้เสียชีวิตลงจากโรคมะเร็งสมอง ปรากฏว่านายจ้างของนายแคลเนียลได้ทำประกันชีวิตนายแคลเนียลไว้เป็นเงินถึง 1.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยที่นางจอห์นสันเองหรือแม้แต่แคลเนียลก็ไม่ทราบ และเมื่อนายแคลเนียลเสียชีวิตผลประโยชน์เหล่านั้นกลับตกเป็นของนายจ้างทั้งหมดตามกฎหมายประกันชีวิตจนศาลของสหรัฐอเมริกาได้ตัดสินให้นางจอห์นสันได้รับค่าชดเชยจากบริษัทประกันด้วย ทำให้ปัจจุบันสหรัฐอเมริกาได้ออกข้อบังคับแก่นายจ้างหรือบริษัทว่า การจะทำประกันชีวิตลูกจ้างได้นั้นจะต้องได้รับความยินยอมก่อนจึงจะทำประกันชีวิตได้

จากการศึกษาพบว่าการใช้หลักความยินยอมมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการทำสัญญาประกันกับผู้บริหารเนื่องจากการทำสัญญาประกันกับผู้บริหารเป็นกรณีนายจ้างเอาประกันกับชีวิตลูกจ้าง ซึ่งถือเป็นการเอาประกันชีวิตบุคคลอื่น ดังนั้นการกำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตเท่ากับเป็นการแก้ปัญหาการล่วงล้ำสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลนั้นด้วย และเพื่อป้องกันการแสวงหากำไรในชีวิตของลูกจ้างอีกด้วย จะเห็นได้จากสหรัฐอเมริกาที่กำหนดให้นายจ้างจะต้องมีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกจ้างที่จะนำมาทำสัญญาประกันกับและในการทำสัญญาประกันกับนายจ้างจะต้องได้รับความยินยอมจากลูกจ้างนั้นด้วยโดยความยินยอมดังกล่าวจะต้องทำเป็นหนังสือ ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศส ได้กำหนดให้การทำประกันชีวิตบุคคลอื่นจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกเอาประกันชีวิตอีกทั้งการให้ความยินยอมในการทำสัญญาประกันชีวิตต้องทำเป็นหนังสือ ดังนั้นประเทศไทยจึงควรเพิ่มหลักเกณฑ์ของการทำประกันกับกรณีนายจ้างเอาประกันกับชีวิตลูกจ้างนอกจากนายจ้างต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในชีวิตลูกจ้างแล้ว นายจ้างควรได้รับความยินยอมในการทำสัญญาดังกล่าวจากลูกจ้างด้วย

4.6 ปัญหาเกี่ยวกับภัยที่ผู้ประกันภัยรับเลี้ยง

ความคุ้มครองในกรมธรรม์ประกันภัยผู้บริหาร (Keyman Insurance) มีจุดประสงค์เพื่อคุ้มครองบริษัท กรณีที่ต้องสูญเสียบุคคลสำคัญของบริษัท ซึ่งประกันภัยผู้บริหาร ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงคือตัวธุรกิจซึ่งบริษัทผู้รับประกันภัยจะชดเชยความเสียหายจากการขาดบุคคลสำคัญนั้นไป ทั้งในแง่ของรายได้ที่บุคคลสำคัญได้ทำให้กับบริษัทและค่าใช้จ่ายในการหาผู้บริหารหรือพนักงานในตำแหน่งที่สำคัญอื่นมาทดแทน

การทำประกันภัยผู้บริหารจึงมีความสำคัญเนื่องจากประกันภัยดังกล่าวจะคุ้มครองธุรกิจ ป้องกันการสูญเสียความเชื่อมั่นต่อลูกค้าทางธุรกิจ เนื่องจากหากสูญเสียบุคคลดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อการค้าเงินธุรกิจหรือการชะลอการเติบโตทางธุรกิจและอาจเกิดการสูญเสียความเชื่อมั่นทางธุรกิจจากพนักงาน ผู้ถือหุ้น ลูกค้าและซัพพลายเออร์จากการสูญเสียบุคคลดังกล่าว ซึ่งหากปล่อยให้ลูกค้าและซัพพลายเออร์ติดต่อกับบริษัทอื่นๆ อาจส่งผลให้นำไปสู่การสูญเสียของผลกำไรและปิดกิจการลงได้ โดยการทำประกันภัยผู้บริหารสามารถเยียวยาความเสียหายของธุรกิจทำให้ธุรกิจสามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ ช่วยให้มีค่าใช้จ่ายอย่างต่อเนื่องในขณะที่ระดับของยอดขายลดลงจากการขาดบุคคลดังกล่าว และเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจ้างที่ปรึกษาจากภายนอกหรือผู้เชี่ยวชาญที่จะให้คำแนะนำในการดำเนินธุรกิจต่อไป เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับพนักงาน ผู้ถือหุ้น และลูกค้า

ประกันภัยผู้บริหารเป็นสัญญาประกันชีวิตรูปแบบหนึ่ง ซึ่งตามสัญญาประกันชีวิตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 889 แบ่งประเภทของสัญญาประกันชีวิตออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 สัญญาประกันชีวิตที่อาศัยความทรงชีพของบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นหลัก (Pure Endowment) ซึ่งสัญญาประเภทนี้ผู้รับประกันชีวิตตกลงจะใช้เงินจำนวนหนึ่งแก่ผู้เอาประกันชีวิต หากผู้เอาประกันชีวิตมีชีวิตอยู่จนถึงเวลาตามที่ตกลงกันไว้ในกรมธรรม์ประกันชีวิต เช่น ในสัญญาประกันชีวิตตกลงกันว่า ผู้เอาประกันชีวิตยังมีชีวิตอยู่ถึงอายุ 60 ปี ผู้รับประกันชีวิตจะใช้เงินจำนวนหนึ่งสัญญาประกันชีวิตจะใช้เงินจำนวนหนึ่ง สัญญาประกันชีวิตแบบนี้ผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับประกันจะไม่ได้อะไรตอบแทน เบี้ยประกันที่ได้ส่งไปแล้วเป็นอันสูญเปล่า

ประเภทที่ 2 สัญญาประกันชีวิตที่อาศัยความมรณะของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นหลักในการใช้เงิน (Life Insurance) เป็นสัญญาที่ผู้รับประกันชีวิตตกลงจะใช้เงินจำนวนหนึ่งตามที่ตกลงกันไว้แก่ผู้เอาประกันชีวิต หรือผู้รับประกัน หากผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตได้ตายลง สัญญาประเภทนี้จะไม่มีการกำหนดระยะเวลาก็ได้ หรือมีการกำหนดระยะเวลาก็ได้ เช่น ตกลงกันว่าถ้าผู้เอา

ประกันชีวิตตายภายในเวลา 20 ปี นับแต่วันทำสัญญา ผู้รับประกันชีวิตจะจ่ายเงินให้ ซึ่งถ้าผู้เอาประกันชีวิตไม่ตายภายใน 20 ปี ผู้เอาประกันชีวิตก็จะไม่ได้อะไรตอบแทนจากผู้รับประกันภัย แต่ถ้าเป็นสัญญาที่ตกลงกันไว้โดยไม่มีกำหนดเวลา เมื่อผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตได้ตายลงเมื่อใด ผู้รับประโยชน์หรือผู้เอาประกันชีวิต

เนื่องจากสัญญาประกันชีวิตทั้งสองประเภทข้างต้น ต่างมีข้อบกพร่องบางประการที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจประกันชีวิตจึงได้คิดค้นแบบวิธีการประกันชีวิตขึ้นอีกแบบหนึ่ง โดยนำสัญญาประกันชีวิตทั้งสองประเภทมาผสมกันเป็นสัญญาประกันชีวิตโดยอาศัยกำหนดเวลาเป็นหลัก กล่าวคือ ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย เช่น 10 ปี 15 ปี หรือ 20 ปี หากผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตตายลง ผู้รับประกันชีวิตก็จะจ่ายเงินให้ และเมื่อถึงกำหนดเวลาแล้วหากผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตยังมีชีวิตอยู่ ผู้รับประกันชีวิตก็จะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้ เรียกว่า สัญญาประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ (Endowment Insurance)

ภัยที่ผู้รับประกันภัยรับเสี่ยงตามสัญญาประกันภัยผู้บริหาร ซึ่งจะให้ความคุ้มครองผู้เอาประกันภัยนั้น จะให้ความคุ้มครองเช่นเดียวกับสัญญาประกันชีวิต เพียงแต่ให้ความคุ้มครองเพียงกรณีเดียว คือ คุ้มครองในกรณีสัญญาประกันภัยผู้บริหารที่อาศัยความมรณะคือกรณีที่ผู้บริหารถึงแก่ความตาย แต่ในกรณีที่อาศัยความทรงชีพคือกรณีที่อยู่ครบสัญญานั้น เช่น หากทำสัญญาประกันภัยผู้บริหาร มีกำหนด 3 ปี เมื่อผู้บริหารอยู่ครบสัญญาโดยไม่เสียชีวิต กรณีนี้บริษัทผู้เอาประกันภัยจะไม่ได้รับค่าชดเชยจากผู้รับประกันภัย เนื่องจากบริษัทผู้เอาประกันภัยไม่ได้รับความเสียหายจากการสูญเสียผู้บริหารแต่อย่างใด

จากการศึกษาพบว่า ภัยที่ผู้รับประกันภัยตามสัญญาประกันภัยผู้บริหารนั้นยังไม่ครอบคลุมภัยอื่นที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้บริหารอีก เนื่องจากยังมีภัยอื่นที่จะเกิดขึ้นกับผู้บริหารจนสูญเสียผู้บริหารและเป็นสาเหตุให้บริษัทได้รับความเสียหาย เช่น

- 1) กรณีผู้บริหารทุพพลภาพ
- 2) กรณีผู้บริหารเจ็บป่วยหนัก
- 3) กรณีผู้บริหารประสบอุบัติเหตุร้ายแรง
- 4) กรณีผู้บริหารถูกซื้อตัวไปปฏิบัติงานให้บริษัทอื่น

ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าควรกำหนดภัยที่ผู้รับประกันภัยรับเสี่ยงให้ครอบคลุมถึงความสูญเสียผู้บริหารจากกรณีอื่นนอกเหนือจากความสูญเสียที่ผู้รับประกันภัยรับเสี่ยงในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อป้องกันความเสียหายอันเกิดจากการสูญเสียผู้บริหารจนเป็นเหตุให้บริษัทได้รับผลกระทบจากการสูญเสียดังกล่าว อีกทั้งเพื่อประโยชน์ในการวางมาตรฐานของประกันภัยผู้บริหารให้มีแนวทางเดียวกันเพื่อประสิทธิภาพในการป้องกันความเสียหายกันเกิดกับธุรกิจ ได้อย่างแท้จริง

4.7 ปัญหาเกี่ยวกับการคำนวณทุนประกัน

สัญญาประกันภัยผู้บริหารเป็นสัญญาประกันชีวิตรูปแบบหนึ่งที่บริษัทซึ่งเป็นนายจ้างของผู้บริหารได้ทำสัญญาประกันภัยให้กับผู้บริหรดังกล่าวเพื่อคุ้มครองและเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากการสูญเสียผู้บริหารที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อบริษัท ในการทำสัญญาประกันภัยผู้บริหารนั้นบริษัทซึ่งเป็นนายจ้างของผู้บริหารเป็นผู้ชำระเบี้ยประกันให้แก่บริษัทที่รับประกัน

วิธีการคำนวณทุนประกันชีวิตโดยทั่วไปมี 2 แนวทาง คือ

แนวทางที่ 1 การคำนวณทุนประกันชีวิตตามวิธี Income Replacement Approach ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้กำหนดทุนประกันชีวิตบนพื้นฐานของแนวคิด “Human Life Value”³ โดยมีข้อสมมติฐานว่าวัตถุประสงค์พื้นฐานของการทำประกันตามแนวคิดนี้ก็เพื่อทดแทนรายได้ทั้งหมดหรือบางส่วนที่สูญเสียไปจากการเสียชีวิตของผู้มีรายได้หลัก ของครอบครัว ดังนั้น ทุนประกันที่เหมาะสมควรจะเท่ากับมูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่คาดว่าจะบุคคลนั้นๆ จะหาให้กับครอบครัวได้ในอนาคต อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่มีผลกระทบกับการหารายได้ของบุคคลในอนาคตมีหลายปัจจัย ได้แก่ ระดับการศึกษา ความสามารถ ประสบการณ์ทำงาน การปรับตำแหน่ง (Promotion) ภาษีและอื่นๆ รวมทั้งปัจจัยที่มีผลในทางลบกับรายได้ ในอนาคต เช่น การเจ็บป่วย ทูพพลภาพ หรือการว่างงาน เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่กำหนดรายได้ของบุคคลในอนาคตทั้งสิ้น แต่ปัจจัยที่จะนำมาใช้ในการคำนวณทุนประกันชีวิตที่เหมาะสมตามแนวทางนี้ คือ

- 1) รายได้ปัจจุบันต่อปีหลังหักภาษีและค่าใช้จ่ายส่วนตัว (C)
- 2) อัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้เฉลี่ยต่อปี (g)
- 3) ระยะเวลาที่เหลือที่สามารถหารายได้ (n)
- 4) อัตราผลตอบแทนคาดหวังจากการลงทุนหลังหักภาษี (r)
- 5) อัตราผลตอบแทนคาดหวังจากการลงทุนหลังหักภาษีปรับลดด้วยอัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้ (i) โดยนำปัจจัยดังกล่าวมาคำนวณหามูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตของบุคคลนั้นๆ เพื่อใช้เป็นทุนประกัน

ตัวอย่าง

นายทวิศักดิ์มีรายได้หลังหักภาษีปีละ 200,000 บาท มีค่าใช้จ่ายส่วนตัว 50,000 บาทต่อปี อัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้เท่ากับ 5% ต่อปีปัจจุบันมีอายุ 30 ปีและคาดว่าจะทำงานจนอายุครบ 60 ปี

³ ปรีชา กิจโมกษ์. (2559). *Personal Risk ความเสี่ยงที่มาพร้อมกับชีวิต (2)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.set.or.th/dat/vdoArticle/attachFile/TSI-Article_RiskMgt_013.pdf. [2559, 6 สิงหาคม].

กำหนดให้อัตราผลตอบแทนคาดหวังจากการลงทุนหลังหักภาษีเท่ากับ 6% ต่อปี ดังนั้นสามารถคำนวณทุนประกันชีวิตที่เหมาะสมของ นายทวีศักดิ์ ได้ดังนี้

(1) รายได้ปัจจุบันต่อปีหลังหักภาษีและค่าใช้จ่ายส่วนตัว (C) (200,000-50,000)
= 150,000 บาท

(2) อัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้เฉลี่ยต่อปี (g) = 5%

(3) ระยะเวลาที่เหลือที่สามารถหารายได้ (n) (60 - 30) = 30 ปี

(4) อัตราผลตอบแทนคาดหวังจากการลงทุนหลังหักภาษี (r) = 6%

(5) ผลตอบแทนคาดหวังจากการลงทุนหลังหักภาษีปรับลดด้วยการเพิ่มขึ้นของรายได้ (i) = 0.9524% $((1.06 / 1.05) - 1) \times 100$ โดยนำปัจจัยดังกล่าวมาคำนวณหามูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตของนายทวีศักดิ์เพื่อใช้เป็นทุนประกันชีวิตที่เหมาะสม โดยอาจจะใช้เครื่องคิดเลขทางการเงิน หรือ Program Excel ในการคำนวณ โดยเลือกคำสั่ง Insert Function เลือก PV โดยให้ใส่ค่าตัวแปรดังนี้ Rate = 0.9524%, Nper = 30, PMT = -150,000 แล้วกด OK ก็จะได้ ค่าตอบออกมาเท่ากับ 3,913,673 บาท ดังนั้นสรุปได้ว่าทุนประกันชีวิตที่เหมาะสมของนายทวีศักดิ์ที่คำนวณได้ประมาณ 3.9 ล้านบาท แต่นายทวีศักดิ์จำเป็นต้องซื้อประกันชีวิตโดยมีทุนประกันคุ้มครองถึงจำนวน 3.9 ล้านหรือไม่ ซึ่งอาจจะไม่ต้องซื้อถึงทุนประกันดังกล่าว หากนายทวีศักดิ์มีเงินออมหรือทรัพย์สินที่สามารถนำมาใช้เป็นเงินทุนเพื่อรองรับความสูญเสียเมื่อนายทวีศักดิ์เสียชีวิตไป จากตัวอย่างหากกำหนดให้นายทวีศักดิ์มีเงินออมและทรัพย์สินส่วนตัวที่สามารถนำไปใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ ของครอบครัวได้หากตนเสียชีวิต จำนวน 1,500,000 บาท ดังนั้น ทุนประกันชีวิตที่เหมาะสมกับนายทวีศักดิ์ คือ 2,413,673 บาท (3,913,673-1,500,000) อย่างไรก็ตาม การคำนวณวิธีนี้มีข้อจำกัดเนื่องจากไม่ได้คำนึงถึงภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัวที่ต้องแบกรับ เมื่อต้องสูญเสียผู้มีรายได้หลักไปและจะสังเกตมูลค่าว่าปัจจุบันที่คำนวณได้จะมีค่ามากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ 5 ปัจจัยดังกล่าวข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน และอัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้ ดังนั้น หากกำหนดปัจจัยดังกล่าวได้อย่างเหมาะสมก็ยิ่งส่งผลให้ทุนประกันภัยที่คำนวณได้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

แนวทางที่ 2 วิธีทวีคูณรายได้ (The Multiple of Earnings Method)⁴ โดยตัวเลขทวีคูณที่นิยมใช้จะอยู่ระหว่าง 3-5 เท่าของรายได้ต่อปี

ทุนประกัน = รายได้ต่อปี x ตัวเลขทวีคูณที่กำหนดขึ้น

⁴ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2558). *วางแผนประกัน*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.set.or.th/education/th/start/start_start_3_4.pdf. [2559, 6 สิงหาคม].

ตัวอย่างเช่น นายพงศศักดิ์มีรายได้ 500,000 บาทต่อปี สมมติให้ตัวเลขทวีคูณเท่ากับ 5 ดังนั้น นายพงศศักดิ์จึงควรทำประกันด้วยทุนประกัน 2,500,000 ($500,000 \times 5$)

ตัวเลขทวีคูณตามวิธีนี้ สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของแต่ละครอบครัวได้ โดยประเมินจาก“ระยะเวลาในการปรับตัว” เพื่อให้คนที่อยู่ต่อไปสามารถดูแลตนเองและดำเนินชีวิตได้ตามปกติ อย่างกรณีของนายพงศศักดิ์ หากนายพงศศักดิ์เสียชีวิตไป ภรรยาของเขาจะได้รับเงิน 2,500,000 บาท ซึ่งจะช่วยให้เธอมีเวลาดั้งหลักและยังมีเงินใช้จ่ายเหมือนนายพงศศักดิ์ยังคงทำงานหาเงินอยู่อย่างน้อย 5 ปี

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นกรณีการคำนวณทุนประกันชีวิตในสัญญาประกันชีวิตทั่วไป แต่ในกรณีสัญญาประกันภัยผู้บริหารนั้น ผู้บริหารเป็นผู้ที่สร้างรายได้หลักให้กับธุรกิจ โดยเงินเดือนของผู้บริหารเองในแต่ละเดือนนั้น อาจจะมีรายได้ไม่มากนัก แต่หากเป็นรายได้ของธุรกิจ ผู้บริหารเป็นผู้สร้างรายได้และผลกำไรให้กับธุรกิจในแต่ละปีมีมูลค่าสูงมากซึ่งวิธีการคำนวณทุนประกันของประกันภัยผู้บริหารแตกต่างกับการคำนวณทุนประกันชีวิตโดยทั่วไป โดยวิธีการคำนวณทุนประกันภัยผู้บริหารมี 2 วิธี คือ

วิธีที่ 1 คำนวณจากรายได้ของผู้บริหาร

ทุนประกัน = 10 เท่าของรายได้ผู้บริหารต่อปี

ตัวอย่าง นายสมชายเป็นผู้จัดการของบริษัทมีรายได้จากบริษัท 1,000,000 บาทต่อปี ดังนั้นทุนประกันของนายสมชายคือ $1,000,000 \times 10 = 10,000,000$ บาท

วิธีที่ 2 คำนวณจากค่าเสียหายของบริษัท

ทุนประกัน = ความเสียหายในกรณีที่บริษัทต้องสูญเสียผู้บริหารไป

ตัวอย่าง นายสมยศเป็นนักขายผู้ทำยอดขายซึ่งรายได้หลักให้แก่บริษัทหากบริษัทต้องสูญเสียนายสมยศไป จะเกิดความเสียหายแก่บริษัทเป็นจำนวนเงิน 50,000,000 บาท ดังนั้นทุนประกันของนายสมยศ คือ 50,000,000 บาท

จากการศึกษาพบว่าทุนประกันที่เหมาะสมในสัญญาประกันภัยผู้บริหารนั้น จะต้องพิจารณาจากรายได้ที่คาดว่าผู้บริหารนั้นๆ จะหาให้กับธุรกิจได้ในอนาคต โดยหากบริษัทต้องสูญเสียผู้บริหารไป จำเป็นต้องมีเงินค่าสินไหมเพียงพอที่จะเยียวยาความเสียหายดังกล่าวได้ เพื่อที่จะนำค่าสินไหมนั้นมาเป็นเงินทุนกรณีที่ผู้บริหารเป็นเจ้าของเงินทุน หรือค่าใช้จ่ายในการจัดหาผู้บริหารคนใหม่มาทดแทน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดทุนประกันให้เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์การคำนวณหรือแนวทางที่ชัดเจนเพื่อให้บริษัทที่จะเข้าทำสัญญาประกันภัยผู้บริหารมีการวางแผนในการคุ้มครองธุรกิจของตนได้ รวมทั้งเป็นการปกป้องบริษัทผู้รับประกันภัย หากเป็นกรณีที่บริษัทผู้เอาประกันภัยต้องการซื้อทุนประกันของผู้บริหารมูลค่าสูงเกินความเหมาะสม โดยที่ไม่หลักเกณฑ์

มากำหนดไว้ ดังนั้นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองหรือเยียวยาความเสียหายอันเกิดแก่ธุรกิจจึงควรใช้วิธีการคำนวณแบบวิธีที่ 2 ซึ่งคำนวณจากความเสียหายในกรณีที่บริษัทต้องสูญเสียผู้บริหารไป เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการทำประกันภัยผู้บริหารคือเพื่อเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากการสูญเสียผู้บริหารไปซึ่งวิธีการคำนวณทุนประกันดังกล่าวทำให้ได้ค่าเสียหายที่ใกล้เคียงค่าเสียหายที่แท้จริงจากการสูญเสียผู้บริหารมากที่สุด